

ASV respektēs Latvijas lēmumus

2013-11-01, Egils Līcītis Latvijas Avīze

http://public.monitorings.lv/2013_11/Lidosta/01/LA-01112013-6,7.pdf

"Latvijas Avīzē" viesojās LR vēstnieks Amerikas Savienotajās Valstīs ANDRIS RAZĀNS. Ar viņu sarunājās Voldemārs Krustiņš, Māris Antonevičs, Jānis Krēķis un Egils Līcītis.

V. Krustiņš: – Ko mūsu vēstnieks Vašingtonā var vēstīt latviešu tautai, mūsu lasītājiem?

A. Razāns: – Kā diplomātam man ļoti svarīgi lasīt "Latvijas Avīzi" un sekot līdzi, kas notiek dzimtenē. Viss, ko mēs mēģinām darīt diplomātiskā dienesta vietās, ir cieši saistīts ar Latvijas dzīvi, un citādi nemaz nevar būt.

Gadu esmu Vašingtonā, un šajā laikā dzīve bijusi pilna ar Amerikas iekšpolitikā svarīgām lietām, kas tādā vai citādā veidā ietekmējušas un varētu ietekmēt mūsu valstu attiecības. Šīs Latvijai ir stratēģiskas attiecības. Ir svarīgi, lai mēs nevilcinātos iedegt sarkano lampiņu, kad var ciest Latvijas intereses. Tā ir viena no svarīgākajām Latvijas vēstniecības prioritātēm Vašingtonā.

Atkārtotās ASV prezidentūras pirmais gads, manuprāt, mūsu attiecībām ir bijis veiksmīgs. Ir bijušas svarīgas vizītes, sākot ar Baltijas valstu – ASV samitu Vašingtonā, turpinoties ar Saeimas priekšsēdētājas vizīti. Diplomātiem ir ļoti svarīgi, ja politiķi veido savstarpējos kontaktus, ja tiekas Latvijas parlamentārieši un ASV Kongresa cilvēki. Es vēlētos, lai saites ar Kongresa pārstāvjiem veidotos vēl aktīvāk, jo ilgtermiņā tas ir ļoti būtiski.

E. Līcītis: – Mūsu iepriekšējais vēstnieks ASV Pildegovičs arī uzsvēra šo saišu nozīmi, taču sacīja, ka Kongresu, Senātu pamet politikas veterāni, kuri ilgu gadu atbalstīja Baltijas brīvības cīņu, izprata, ka esam sovjetu jūgā, taču vietā ir jaunā paaudze, citi kongresmeņi un senatori, un vai viņiem ir tikpat pie sirds Baltijas valstis?

– Paaudžu maiņa notiek, sastāvs ik pa laikam tiek pārvēlēts, taču saglabājas apakšpalātas Baltijas draugu grupa – vairāk nekā 60 kongresmeņu. Individuāli atšķiras katra interese par trim valstīm – kam tā lielāka, kam mazāka – bet kodols ir labs. Arī Senātā ir atbalsta punkti.

V. Krustiņš: – Kā Amerikā uzņēma priekšsēdētāju Āboltiņu, kā jūs raksturotu viņas vizīti?

– Kā ļoti savlaicīgu, jo nepilnu gadu pēc ASV prezidenta vēlēšanām administrācijas sākumposmā mums notiek šīs vizītes. Prezidentu satikšanās Vašingtonā ir ļoti skaidra Amerikas ziņa, ka lielvalsti nopietni interesē Baltijas jūras reģionā notiekošais, un Saeimas priekšsēdētājas vizīte bija šī politiskā dialoga turpinājums. Man liels prieks, ka, neraugoties uz ASV budžeta pieņemšanas grūtībām un peripetijām ap parāda griestu pacelšanu Āboltiņas kundzes vadītās Saeimas delegācijas vizītes laikā, notika ieplānotās tikšanās, ieskaitot ar Apakšpalātas spīkeru Beinera kungu, kurš ir viens no diviem svarīgākajiem sarunu vadītājiem ASV budžeta sakarā. Otrs ir prezidents.

– Vai uz Balto namu ielūgtie trīs prezidenti ir apliecinājums, ka Vašingtonā Baltijas valstis lielā mērā uztver kā vienu veselumu?

– Šāds formāts ievērots arī iepriekš, piemēram, parakstot Baltijas – ASV hartu 1998. gadā. Šo uzaicinājumu trijatā nevajadzētu "lasīt", ka esam mazi...

– Kāpēc "mazi"? Vienoti!

– Jā, tas jāuztver, ka ASV redz šīs attiecības caur Baltijas valstu un Skandināvijas valstu sadarbības prizmu.

– Tas ir patīkams aspekts, bet vai amerikāņi nav sarūgtināti, ka mēs viņiem neizsūtījām Čalovska kungu?

- ASV interesēs ir spēt nopietni ietekmēt jomu, ko sauc "kiberdrošība". Ar to ikdienā sastopas ļoti daudzi, un šī joma ASV valdībai ir ārkārtīgi prioritāra. Taču Amerika respektē, kā Latvijas valsts risina minēto jautājumu. Ir pārlicība, ka Latvija to izdarīs tiesiski korekti. Protams, amerikāņus interesē, lai darbojas divpusēji noslēgtie līgumi – it sevišķi par iespējamo likumpārkāpēju izdošanu.

- Vai valsts sekretāra palīga otrā palīga asistents nav Latvijas vēstniekam izteicis draudzīgu piezīmi par kavēšanos ar Čalovska izdošanu?

- Nē, it nekāda spiediena. ASV respektēs jebkādu Latvijā pieņemtu nolēmumu, mūsu valstij vienkārti jātiek galā ar šo situāciju.

- Mūsu zemi vairākkārt apmeklējis Deividsona kungs, runājot par ebreju īpašumu atdošanu. Vai par to nav signāli no iestādēm, ka mēs neesam pietiekami atsaucīgi, ka negribam atdot represētajiem mantu?

- Šis ir divpusējo attiecību jautājums, bet negribu teikt, ka pats "degošākais", pēc svāra nozīmīgākais. Bet – ir darba kārtībā. Tajā pašā laikā ASV kolēģiem esmu stāstījis – un viņi to akceptējuši –, ka Latvija daudz izdarījusi restitūcijas jautājumā. Nav runa tikai par kādai etniskai grupai piederīgu īpašumu, bet par kopējiem risinājumiem īpašumu atdošanā pēc neatkarības atjaunošanas. Tos īsākā vai ilgākā laikposmā atdeva bijušajiem īpašniekiem, viņu bērniem, citiem mantiniekiem. Absolūti lielākā daļa īpašumu ir atgriezušies likumīgo īpašnieku rokās, ja vien viņi pieteica pretenziju. Tas ir pozitīvs Latvijas stāsts, ko ASV kolēģi labi saprot. Bet runa skar nelielu īpašumu grupu, kas kādreiz piederēja Latvijā dzīvojošo ebreju organizācijām. Taču arī šeit ASV puse saprot, ka tas ir Latvijas iekšējs lēmums, vai šīs lietas var vai nevar risināt.

- Urbanoviča kungs pulcē Baltijas forumu, kas Ārlietu ministrijai ir zināms pasākums. Tradicionāli tiek pieteikti eksperti, ārpolitikas autoritātes – arī no Amerikas. Vai šīs personas tik tiešām ir ievēribas cienīgas viedokļa paudējas?

- Neesmu pieredzējis nevienu forumu, kurš būtu pieteicis visnenozīmīgāko, trešās kategorijas ekspertu klātbūtni – visi reklamē un mēģina dabūt labus speciālistus "ar vārdu". Cik man zināms, šogad Baltijas forumā piedalīsies Roberts Nuriks. Viņš ir pazīstams vīrs, viens no autoriem dokumentam, kurš savulaik pamatoja to, ka Baltijas valstis ir praktiski aizsargājamās un var tikt uzņemtas NATO. Nuriks vija viens no idejiskajiem tēviem, kas veidoja stratēģiju – jā Baltijas līdzdalībai NATO. Viņš bijis un joprojām ir patiess Baltijas valstu draugs.

M. Antonevičs: – Nesen pie Latvijas robežām notika Krievijas un Baltkrievijas militārās mācības "Zapad" un par to mērķiem politiskās un drošības aprindās bija satraukums. Vai ASV puse arī uz to reaģēja?

- ASV šobrīd ir stipri aizņemta ar iekšējām lietām, ar joprojām neatrisināto budžeta sakārtošanu. Domāju, ka tas vēl gadus uz priekšu būs Amerikas alfa un omega politikā. Par "Zapad" mācībām publiskas, tiešas intereses nebija. Tas nenozīmē, ka administrācijā nevērtēja notiekošo, un, protams, ka partnerkontaktos mēs par to runājam. Saprast, kas notiek kaimiņos, ir ārkārtīgi būtiski gan mums pašiem, gan mūsu NATO partneriem.

- Kas šobrīd iezīmējies ASV politikā Krievijas jautājumā?

- Nav noslēpums, ka šo divu valstu attiecības šobrīd ir komplicētas. Tajā pašā laikā sadarbība starp ASV un Krieviju jomās, kur var panākt rezultātus vai ir sakritīgas intereses, turpinās. ASV ir satraukums par vienu otru Krievijas iekšpolitiskās attīstības procesu. Vienlaikus vēlos uzsvērt, ka ASV ievērojami atbalsta un atbalstīs valstis, ko mēs saucam par Austrumu partnerības valstīm. Nākamie gadi tām būs izaicinājumu pilni. Novembrī Viļņā notiks Austrumu partnerības samits, bet nav aiz kalniem arī Latvijas prezidentūra ES. Attiecību veidošanu ar sešām zemēm zem

Austrumu partnerības karoga būs viens no prioritāriem jautājumiem arī mūsu ES prezidentūras laikā. Šīs attiecības veidosies efektīvāk, ja arī ASV saglabās dziļu ieinteresētību notiekošajā.

E. Līcītis: – Vēstniecībām esot dots uzdevums atbalstīt Latvijas uzņēmējus, kur vien tiem radusies ekonomiska interese. Caur Rīgu virza amerikāņu kravas pa gaisa tiltu, bet vai Latvijas un Amerikas saimnieciskajiem sakariem ir arī citas perspektīvas? – Tranzīts uz Afganistānu ir joma, kur ir izdarīts daudz un sekmīgi. Ceram, ka drīzumā paplašināsies kravu apgrozījums no Afganistānas caur Rīgas ostu un lidostu. Tranzītceļš atvērts četrus gadus, domāju, ka tas Latvijai bijis izdevīgi arī politiski. Esam varējuši sevi nopietni iezīmēt ASV interešu kartē. Tuvojoties 2014. gadam, kad tiek sagaidīts, ka mainīsies NATO misijas raksturs Afganistānā, un kad atbildību pārņems vietējā valdība, kravu apjomi varētu kristies, jo mazināsies NATO karavīru skaits. Bet šobrīd ir runa par intensīvu atpakaļceļa tranzītu, un šajā ziņā Latvija joprojām ir iezīmēta kā mezgls, pa kuru virzās kravas. Mums tam ir virkne būtisku priekšrocību – piedāvājums cenā, pārvadājuma kvalitātē ir konkurētspējīgs, jo ASV valdība rēķina līdzīgu savas izmaksas. Par kravu plūsmu bijušas sarunas visās vizītēs Vašingtonā, un nav iemesla bažām, ka to aizvirza prom no Rīgas.

Par mūsu uzņēmējiem – ir kompānijas, piemēram, "Latvijas finieris", kuras jau ir kvalitatīvi un zinīgi ASV tirgus dalībnieki. Tas, ko gribētos redzēt, ka Latvija, izejot no piedzīvotās krīzes, spēj straujāk atjaunot ārējās ekonomiskās politikas instrumentus, piemēram LIAA klātbūtni ASV. Amerikā šobrīd nav šāda pārstāvja. Ir cerības, ka nākamgad šo posteni atjaunos.

– Lūdzu, pastāstiet, kāda ir vēstniecības loma "vecās" trimdas dzīves uzturēšanā un sakaros ar "jaunajiem" latviešu iebraucējiem plašajā Amerikā.

– Varam būt gandarīti, ka ASV ir enerģiska latviešu kopiena. Pamatā mūsu attiecības veidojušās ar pēckara bēgļu latviešiem un viņu pēctečiem, kas pulcējās ALA, ALJA un PBLA organizācijās. To darbības alfa un omega ilgu laiku bija politiska cīņa – par valsts neatkarības atgūšanu, un šis darbs piepildījies. Jaunā emigrācija ir ļoti dažāda. Prom no Latvijas šie cilvēki devušies katrs ar savu interesi, un vēstniecība cenšas viņus uzrunāt.

Nesen biju uz tikšanos Ņujorkā ar jaunajiem iebraucējiem – latviešu izveidotā kafejnīcā Bruklinā, kur atnāca apmēram 60 cilvēku. Starp viņiem tādi, kas veiksmīgi iedzīvojušies Ņujorkā, tie, kas vēl knapi apsildījuši degunu ASV, un arī tādi, kuri vēl meklē, kā atrast savu vietu jaunajā pasaulē. Arī vēstniecība rīko pasākumus, uzturot kontaktus ar tautiešiem – 18. novembra svinēšanu, filmu izrādes, Ziemsvētku pasākumus, izstādes, nodrošina atbalstu latviešu skolām. Latvieši ļoti atsaucīgi apmeklēja filmas "Saņņu komanda 1935" pirmizrādes ASV. Tur sastapās gan "veclatvieši", gan "jaunlatvieši". Tas rada gandarījumu.

– Vai, runājot ar tautiešiem, jums ir iespāids, ka tiks izpildīta valdības reemigrācijas programma, ka viņi, tikuši pie pārticības, nopelnījuši, atgriezīsies mājās?

– Noskaņojums dažāds. Tā daļa, kas atradusi savu vietu ASV, neplāno drīzu atgriešanos, jo pietiekami labi nopelna, iekārtojušies, lai veidotu savu dzīvi. Citi, par kuriem jāšaubās, ka viņiem Amerikā klāties labi, varbūt meklēs mājupceļu. Ja būs izaugsme, reemigrācija var paplašināties.

Pozitīvi vērtējamas Saeimā izdarītās izmaiņas Pilsonības likumā, piešķirot dubultpilsonību. Ir liela to ilgi dzīvojošo trimdinieku un nesen iebraukušo latviešu interese, kuri vēlētos saglabāt Latvijas pilsonību. Jau pirmajā nedēļā saņēmām 25 pieteikumus pilsonības iegūšanai, kolīdz likums stājas spēkā.

M. Antonevičs: – Latvijā nereti ņem pie sirds, ka mūsu amatpersonas ne tik precīzi,

ne tik pareizi runājušas angļiski. Vai Vašingtona piešķir lielu nozīmi, ka citas zemes līderis koši pārvalda angļu valodu, runā bez akcenta?

- Domāju, ka svarīgākais ir saturs, vēstījums, ko līderi nes. Diez vai īpaši pievērš uzmanību, ka amatpersonas runā ideālās svešvalodās. Kam bijusi dzīves dotā iespēja studēt ārzemju skolās, dzīvot svešās zemēs, tam ir zināmas valodu priekšrocības. Latvijā, kā zinām, uz ilgiem gadiem tas bija liegts, un tāpēc nav sevi jāšausta par lietām, pie kā neesam vainīgi, un par to nebūtu jākaunas. Nav jātaisa problēma, ja viens otrs vārds angļiski vai vāciski pateikts ar akcentu, jo uzņemošā puse neizturas pret to kritiski.

V. Krustiņš: - Vai zināt latviešus, kas būtu nodarbināti Savienoto Valstu diplomātiskajā dienestā? Mēs atceramies pirmo vēstnieku Latvijā Siliņa kungu - vai tam ir turpinājums?

- Personiski esmu sastapis divus latviešus, kuri šobrīd strādā valsts departamentā. Tās ir latvietes, kuras māca latviešu valodu diplomātiem, kas norīkoti darbā uz Rīgu. Tā ir laba ASV administrācijas prakse - censties diplomātus, kas strādā dažādās valstīs, pirms tam apmācīt vietējā valodā. Tas ir ļoti būtiski, lai saprastos, komunicētu. Vēstnieku līmenī, cik man zināms, nav latviešu izcelsmes cilvēku. Lietuviešu izcelsmes amerikāņi gan ir pārstāvēti Kongresā.

- Tā taču nav vecāka minoritāte nekā latviešu? Varbūt lielāka.

- Latviešu saknes Amerikā ir no XVIII gadsimta beigām, pirmās ziņas saistās ar izceļojušajiem hernihūtiešiem. Netālu no Filadelfijas ir Pensilvānijas štata pilsētiņa Eplbahvila, un, cik esmu dzirdējis, vēl pirms 50 gadiem tur dzīvojuši gandrīz tikai latvieši. Taču nezinu nevienu latvieti, vienalga no kāda ieceļotāju viļņa, kurš būtu aktīvi iegājis politikā. Lietuviešiem ir augsta līmeņa politiķi - kā senators Durbins, viens no Demokrātu partijas balstiem, arī kongresmenis Šimkus - Baltijas draugu grupas vadītājs, un tas rada zināmas iespējas viņu tēvzemei.

